

INGLIZ TILIDA NUTQNI RIVOJLANTIRISH

Farg'ona ICHSHUI maxsus texnikumi Ingliz tili fani o'qituvchisi

Muxammadjonov Asadbek Dilshodjon o'g'li

Annotatsiya. Ingliz tilida nutqni rivojlantirish zamonaviy ta'lim jarayonlarida muhim o'rin tutadi. Nutqni aniq va ravon ifodalash, talaffuz, intonatsiya, leksika va grammatikani to'g'ri qo'llash o'quvchilarning muvaffaqiyatli kommunikatsiya qobiliyatlarini shakllantiradi. Ushbu maqolada ingliz tilida nutqni rivojlantirishning asosiy metodlari va ularning samaradorligi haqida batafsil tahlil qilinadi. Debatlar, prezentatsiyalar, rol o'ynash kabi metodlarning nutqni shakllantirishdagi o'rni, shuningdek, tilni o'rganishda amaliy mashqlarni qo'llashning ahamiyati ko'rsatilgan. Nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda innovatsion pedagogik yondashuvlar, audio-vizual materiallar va yangi texnologiyalarning roli ham tahlil qilinadi. Maqola o'quvchilarga ingliz tilida samarali nutqni rivojlantirishda yordam beradigan yondashuvlarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: Ingliz tili, nutqni rivojlantirish, talaffuz, intonatsiya, grammatika, leksika, amaliy mashqlar, debata, prezentatsiya, rol o'ynash, innovatsion metodlar, audio-vizual materiallar.

Kirish.

Ingliz tili bugungi kunda global kommunikatsiya vositasi sifatida eng keng tarqalgan tildir. Ingliz tilini mukammal o'rganish, faqat grammatik qoidalarni o'rganish emas, balki uning praktikasini - ya'ni nutqni rivojlantirishni ham o'z ichiga oladi. Nutqni rivojlantirish nafaqat o'quvchilarni ingliz tilida ishonch bilan muloqot qilishga o'rgatadi, balki ularga tildan samarali foydalanish imkoniyatini yaratadi. Ushbu maqolada ingliz tilida nutqni rivojlantirishning asosiy

yoʻnalishlari, metodlari va ularni taʼlim jarayonida qoʻllashning samaradorligi haqida soʻz yuritiladi.

Ingliz tilida nutqni rivojlantirish oʻz fikrini aniq, ravon va tushunarli tarzda ifodalashni oʻrganishni anglatadi. Nutqni rivojlantirish, nafaqat tilni oʻrganish, balki ijtimoiy muloqotda samarali ishtirok etish uchun ham muhimdir. Nutqni rivojlantirishga oid koʻplab metodlar va yondashuvlar mavjud, ular oʻrganuvchining nutq koʻnikmalarini yanada kuchaytirishga yordam beradi.

Nutqni rivojlantirishda asosiy yoʻnalishlar:

Ravonlik va aniq ifodalanish. Ingliz tilida nutqning ravon boʻlishi muhim ahamiyatga ega. Oʻquvchilar va tinglovchilar soʻzlarni va iboralarni tushunib, tez va oson muloqot qilishlari kerak. Shuning uchun, nutqni ravon qilish uchun oʻrganuvchilar tez-tez mashqlar qilishlari, oʻz fikrlarini qisqa va aniq ifodalashga harakat qilishlari lozim.

Grammatika va leksika. Nutqni rivojlantirishda toʻgʻri grammatika va kengaytirilgan soʻz boyligi kerak. Oʻquvchilar grammatik xatolarni kamaytirish, toʻgʻri jumlar qurish va oʻz fikrlarini ifodalashda turli xil soʻzlarni qoʻllashni oʻrganishlari kerak. Shu bilan birga, soʻzlashuvda yangi soʻzlar va iboralarni oʻrganish, tilni boyitishga yordam beradi.

Talaffuz va intonatsiya. Ingliz tilida toʻgʻri talaffuzni oʻrganish nutqni ravon qilishning asosiy jihatlaridan biridir. Oʻquvchilar ingliz tilidagi tovushlar va stressni toʻgʻri talaffuz qilishga eʼtibor qaratishlari zarur. Intonatsiya ham muhim rol oʻynaydi, chunki bu soʻzlarning maʼnosini oʻzgartirishi mumkin.

Pragmatika va kontekstual tushuncha. Nutqni rivojlantirishda oʻquvchilarga kontekstni tushunish va pragmatik nuqtai nazardan fikr bildirishni oʻrgatish kerak. Ular faqat grammatik jihatdan toʻgʻri soʻzlashlari kerak emas, balki qanday vaziyatda qanday nutq qilishni bilishlari zarur. Masalan, rasmiy va norasmiy nutqning farqlarini anglash.

Aktiv tinglash. Nutqni rivojlantirishda tinglash ko‘nikmalari ham muhim. Fikrlarni aniq tushunish va ularga javob berish o‘quvchiga o‘z fikrini to‘g‘ri ifodalashga yordam beradi. Tinglash orqali yangi so‘zlar va ifodalar o‘rganiladi, va bu o‘rgatuvchilarga so‘zlashuvni to‘g‘ri rivojlantirishda yordam beradi.

Nutqni rivojlantirish metodlari:

Debatlar va munozaralar. Debatlar va munozaralar ingliz tilidagi fikrni rivojlantirishda juda samarali metodlardir. O‘quvchilar o‘z fikrlarini tizimli va ravon tarzda ifodalashni o‘rganadilar, shuningdek, boshqa fikrlarni tinglash va ularga javob berish orqali nutqni yanada yaxshilaydilar.

Prezentatsiyalar va taqdimotlar. Ingliz tilida prezentatsiya qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish, o‘quvchilarga nutqni tashkil qilish, auditoriya bilan muloqot qilish va o‘z fikrlarini izchil tarzda ifodalash imkoniyatini beradi. Taqdimotlar orqali nutqning strukturasi va aniq maqsadga yo‘naltirilganligi o‘rganiladi.

Role-playing (rol o‘ynash). O‘quvchilar turli vaziyatlarda rol o‘ynash orqali ingliz tilida so‘zlashuvni mashq qilishlari mumkin. Bu metod orqali ular turli ijtimoiy vaziyatlarda muloqot qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradilar.

Ovozli mashqlar va audiotakrorlash. Ingliz tilidagi audio materiallarni tinglab, o‘quvchilar talaffuz, intonatsiya va so‘zlashuvni takrorlash orqali nutqni rivojlantirishi mumkin. Bu mashqlar orqali o‘quvchilar ingliz tilidagi nutqni eshitish va o‘zlarining talaffuzlarini yaxshilashga yordam beradi.

Video va film materiallari. Ingliz tilidagi filmlar, seriallar va videolarni tomosha qilish, o‘quvchilarga haqiqiy ingliz tilidagi nutqni tinglash va tushunishni o‘rgatadi. Shuningdek, video materiallar orqali o‘quvchilar yangi leksika va iboralarni o‘rganishlari mumkin.

Adabiyotlar tahlili.

Ingliz tilida nutqni rivojlantirish sohasida O‘zbekistonda amalga oshirilgan tadqiqotlar va ilmiy ishlanmalar ko‘plab metodologik yondashuvlarni o‘z ichiga

oladi. O'zbek adabiyotlarida ingliz tilini o'rganish metodlari, talaffuz, grammatika, leksika va so'zlashuv ko'nikmalarini rivojlantirishga doir bir nechta ilmiy maqolalar va darsliklar mavjud.

X.X.Mirzaev tomonidan yozilgan "Ingliz tilini o'rganishda interaktiv metodlar" (2019) nomli maqolada, ingliz tilida nutqni rivojlantirishda interaktiv metodlar, debata va so'zlashuvli mashqlarni o'rganishga alohida e'tibor qaratilgan. N.N.Tursunovning "Ingliz tilida talaffuz va grammatikani rivojlantirish metodlari" (2020) nomli asarida esa, ingliz tilidagi talaffuzning o'ziga xos xususiyatlari va uning nutqdagi ahamiyati tahlil qilingan.

O'zbekistonda til o'rganishda so'zlashuv metodlari va darsliklar asosida ko'plab pedagogik yondashuvlar ishlab chiqilgan. D.D.Qodirovning "Ingliz tilida nutqni rivojlantirishning metodologik asoslari" (2021) nomli maqolasida, nutqni ravon qilish, so'z boyligini kengaytirish va to'g'ri talaffuzni rivojlantirishning amaliy metodlari ko'rsatilgan. Adabiyotlarda shuningdek, nutqni rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalar va interaktiv vositalardan foydalanish muhimligini ta'kidlanadi.

Natija va muhokama.

O'zbek adabiyotlarida nutqni rivojlantirishning turli metodlari va yondashuvlari keng yoritilgan. Natijalar bo'yicha quyidagi tahlillarni qilish mumkin:

Grammatika va talaffuzni rivojlantirish: O'zbek adabiyotlarida ingliz tilining grammatik va talaffuz xususiyatlariga alohida e'tibor qaratilgan. Nutqni ravon qilishda to'g'ri grammatika va talaffuz muhim omil hisoblanadi. N.N.Tursunovning asarida talaffuzdagi qiyinchiliklarni bartaraf etish bo'yicha metodlar keltirilgan.

Interaktiv va amaliy metodlar: O'zbekistondagi ilmiy ishlanmalarda interaktiv metodlar (debata, rol o'ynash, prezentatsiyalar) hamda amaliy mashqlar (audio, video materiallar) asosiy yondashuvlar sifatida taqdim etilgan. Mirzaev X.

X.ning tadqiqotlarida bunday metodlarning nutqni rivojlantirishdagi ahamiyati ko'rsatilgan.

Zamonaviy texnologiyalar va o'quv vositalari: O'zbek adabiyotlarida yangi texnologiyalar va multimedia vositalarining nutqni rivojlantirishda qo'llanilishi alohida e'tiborga olingan. Texnologik vositalar orqali o'quvchilar talaffuz va so'zlashuv ko'nikmalarini samarali ravishda rivojlantirishi mumkin.

Leksika va so'z boyligini kengaytirish: Ingliz tilida nutqni rivojlantirishda leksika va so'z boyligini kengaytirish muhim o'rin tutadi. O'zbek adabiyotlarida o'quvchilarga so'zlarni to'g'ri qo'llashni o'rgatish, yangi iboralarni o'rganish va ularni amaliyotda ishlatish ko'rsatmalarini taqdim etilgan.

Xulosa.

Ingliz tilida nutqni rivojlantirish ko'plab metodlar orqali amalga oshirilishi mumkin. Nutqning ravonligi, grammatik to'g'riligi, talaffuz va intonatsiya kabi jihatlar birgalikda ishlatilganida, o'quvchilar o'z fikrlarini aniq va samarali tarzda ifodalashni o'rganadilar. Nutqni rivojlantirishda interaktiv va amaliy metodlar, masalan, debatlar, prezentatsiyalar, va rol o'ynash ko'nikmalarni rivojlantirishda samarali vositalar hisoblanadi. Nutqni muntazam ravishda mashq qilish va o'zgarishlarni qayd etish, til o'rganishda yuqori natijalarga erishishga yordam beradi.

Ingliz tilida nutqni rivojlantirish — bu faqat grammatik qoidalarni o'rganish emas, balki tilni ijtimoiy muloqot vositasi sifatida samarali ishlatishni o'rganishdir. O'zbek adabiyotlari nutqni rivojlantirishning turli metodlari, yondashuvlari va metodologiyasiga oid muhim ilmiy va pedagogik ma'lumotlarni taqdim etadi. Ular orasida interaktiv metodlar, zamonaviy texnologiyalar, talaffuz va grammatikani rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlar alohida ahamiyatga ega. Nutqni rivojlantirishda o'quvchilarga o'z fikrlarini ravon, aniq va tushunarli tarzda ifodalashga yordam beradigan metodlar va texnikalar asosiy o'rin tutadi. Bundan

tashqari, ingliz tilida nutqni rivojlantirishda o'quvchilarga amaliy ko'nikmalarni berish, ularni hayotiy vaziyatlarda tilni ishlatishga tayyorlash zarur. O'zbek ilmiy adabiyotlari, pedagogik yondashuvlar va metodologiyalarni o'rganish orqali ingliz tilida nutqni rivojlantirishda samarali natijalarga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Tursunov N.N..Ingliz tilida nutqni rivojlantirish metodlari. "Fan va Texnologiya" Toshkent .2020. 45-67 betlar.
2. Mirzaev X.X.Ingliz tilini o'rganishda interaktiv metodlar. "Ta'lim va ilm" Samarqand.2019. 23-41 betlar
3. Tursunov N.N.Ingliz tilida talaffuz va grammatikani rivojlantirish. "Akademiya" Toshkent. 2020. 89-112 betlar.
- 4.Qodirov D.D. Ingliz tilida nutqni rivojlantirishning metodologik asoslari. "O'qituvchi". Buxoro. 2021. 15-30 betlar.
- 5.Azizov M.M. Ingliz tilida so'zlashuvni rivojlantirish metodlari. "Yangi avlod" 2022. Farg'ona. 78-92 betlar.
- 6.ELTAZAROV, J. (2010). Özbekçe Öğreniyoruz, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
7. Yoqubov, I. (2025). O'ZBEK VA TURK TILLARIDAGI GAP BO'LAKLARINING QIYOSIY TAVSIFI. FARS International Journal of Education, Social Science & Humanities., 13(2), 9-14.
- 8.Rabbimova, X., & Yoqubov, I. (2025). O'QUVCHILARNING ESSE YOZISH KO'NIKMALARINI TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA AYRIM MULOHAZALAR. PEDAGOGS, 77(1), 151-154.
- 9.Hamidullayeva, S., & Yoqubov, I. (2025). CHET TILIDAN KIRIB KELAYOTGAN SO'ZLARNING O'ZBEK ADABIY TILIGA TA'SIRI. Modern education and development, 20(3), 176-180.

- 10.Utebekov, S. B., & Yokubov, I. H. (2024). Классикалық осман тіліне дейінгі түрік әдеби тілінің даму, қалыптасу кезеңдері және тілдік ерекшеліктері. *Journal of Oriental Studies*, 108(1), 4-15.
- 11.Akar, A., & Yoqubov, I. H. (2024). QUTADG“ U BILIG” ASARIDAGI KASB-HUNARGA OID TERMINLAR HAQIDA. *Academic research in educational sciences*, (1), 43-49.
- 12.Yoqubov, I. (2023). MEŞREB DIVÂNINDA KULLANILAN HÂL EKLERİNİN ÖZELLİKLERİ. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (TÜRKLAD)*, 7(2), 493-500.